

„Nostalgia dei tempi passati”

PETŐFI 200 – Indulás az örökkévalóságba

GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES

g.tolgyag@gmail.com

„A múltat tiszteld a jelenben.
S tartsd a jövőnek”
(Vörösmarty Mihály)

PETŐFI SÁNDOR születésének bicentenáriuma az országos megemlékezésekhez az *Orvosi Könyvtárak* is igyekszik hozzájárulni. Idei első (márciusi) számunkban szerkesztőtársam, **POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA (PHD)** tette közzé kutatásait a költő rövid katonai pályafutásáról, az akkortájt, mindössze 16–18 évesen elszenvedett betegségeiről és – **DR. RÓMER KONRÁD** katonaorvosnak köszönhetően – leszereléséről. (OK 2023, 20(1): 21–27.)

Most, második számunkban a hozzá köthető, szülővárosom és közvetlen környezete által őrzött emlékek felidézésével szeretnénk tisztelni előtte. Történelmi relevanciát ad írásomnak a tragikus tény: megýenkből (Mezőberényből) indult el némi vívódás után élete utolsó útjára, hogy aztán néhány nap múlva – nem egészen 27 évesen – nyoma vesszen az idők viharában.

Történelem az „ékszerdobozban”

A Körösök völgyében fekvő Gyula, a Dél-Alföld ékszerdobozaként emlegetett kis város – árnyas fasorai-val, hírességek szobrai által ékesített parkjaival, virágos utcáival, tavaival, csobogó, vagy magasba törő szökőkútjaival – igazán emberléptékű, gyalog is könnyen bejárható. És bár az idő fogaskerekei lassan felörölték az elmúlt közel 700 év történelmi lenyomatait (nevezhetem e folyamatot fejlődésnek, modernizációnak is), hangulata még ma is őrzi patinás múltját. Ennek prominens példája a város szimbóluma, ez a 620 éve itt magasodó hatalmas építmény, Közép-Európa egyetlen, viszonylag épen megmaradt síkvidéki, gótikus téglavára. Elsőként ennek említése köthető nemzeti költőnk életéhez, hiszen Petőfi Sándor 1842-ben, alig húszévesen az ódon várak iránti rajongása okán látogatott Gyulára, hogy saját szemével lássa az egykori élet-halál harcok színterét. Emlékét ezen túl számos egyéb vonatkozásban is őrzi a város, ezért most felfedező sétára hívom Kedves Olvasóinkat. Emlékezzünk együtt – az út során megismert látnivalókkal és persze legendákkal – erre a lánglelkű, fiatalon derékba tört életű, természetben kicsi, ám költészetében hatalmas forradalmárra!

Petőfi rövidre szabott életében jóformán állandóan vándorolt. Nem ritkán gyalogosan – egyrészt szabadságvágya, nyughatatlan kíváncsisága, másrészt szük-

re szabott erszénye okán –, máskor szekéren, vagy egyszer-egyszer vonaton. Így jutott el – többnyire BONYHAY BENJÁMIN, megyei főszámvevő kocsiján – városunkba is. Mondhatjuk, hogy visszajáró vendég volt, de erről később...

Séta a belvárosban

A Béke-sugárútról nyíló Jókai Mór utcán történelmi tények egész sora elevenedik meg. Már maga az utca is Petőfire emlékeztet, hiszen barátjáról, híres író- és szerkesztőtársáról, pesti tartózkodása idején lakótársáról beszélünk. JÓKAI RÓZSA, a híres regényíróról, akiről írói pályája 50. évfordulóján, 1893-ban nevezték el az említett utcát, amikor a város díszpolgárává is fogadta. Az író nászúton járt itt először, LABORFALVI RÓZSÁVAL 1848. augusztus 28-án megkötött házasságuk után, ekkor ERKEL FERENC – újabb történelmi név! – testvére, ERKEL RUDOLF vendéglátását élvezték. Egy évvel később, 1849 augusztusában, a világosi (szöllősi) fegyverletétel után pedig itt bujdosott, hogy aztán feleségével a Bükkben keressen menedéket.

Lám, még épp csak elindultunk történelmi sétánkra, és már az első sarkon szembejön velünk a gazdag múlt.

Az utca közepe táján egy autentikus polgári házon emléktábla állítja meg az arra járót: „E házban látogat-

Szakál Lajos költő egykori lakóháza, ahol Petőfit is vendégül látták (a szerző felvételei)

ta meg Petőfi Sándor 1849 júliusában Szakál Lajos költőt” – ahogy korábban többször is.

A ház önmagában is műemlékjellegű, a XIX. század elején épült barokk stílusban DR. LADICS GYÖRGY jogász és ifjú felesége számára. Ma múzeumként látogatható, ahol bepillantunk a korabeli polgári családok mindennapjait reprezentáló élettérbe. [1]

Ebben a házban vendégeskedett Petőfi Sándor, amikor Gyulára látogatott SZAKÁL LAJOS költő barátjához. Korabeli feljegyzések szerint kellemes hangulatban töltött estéiken nem csupán irodalmi, de politikai nézeteikről is eszmét cseréltek, hiszen Szakál Lajos 1840-ben tett ügyvédi vizsgáját követően hamarosan a megye első jegyzője, később, a szabadságharc végéig főjegyzője lett. Népies, realista versei miatt pedig „aranytollú főjegyzőként” is emlegették. [2]

Ha ma sétálna Petőfi ezen az utcán, tovább haladva önmaga valós méretű, bronzba öntött képmásával találkozhatna. Itt áll ugyanis az a sok viszontagságot megélt szobor, amely – bár iskolát teremtett az emlékműszobrászatban – előbb senkinek sem kellett, ma azonban a leghitelesebb Petőfi-ábrázolásnak tartják, és olyan illusztris helyen is fellelhető az eredeti, Gyulán látható szobor másolata, mint a milánói *Biblioteca Ambrosiana* (Ambrosiana Könyvtár) és a *Pinacoteca Ambrosiana* (Ambrosiana Képtár) intézményének ott-hont adó Palazzo dell’Ambrosiana palota udvara, ahol nagy gondolkodók: PLATÓN, AQUINÓI SZENT TAMÁS, GOETHE, CHATEAUBRIAND, SCHILLER, DANTE, GALILEI, SHAKESPEARE, vagy MANZONI társaságában áll a maga törekeny valóságában.

Épp ez volt az alapvető probléma, amikor FERENCZY BÉNI 1948-ban, az 1848-as forradalom centenáriumára

megalkotta. Ferenczy is forradalmárnak nevezhető, művészi kifejezőmódja tekintetében mindenképpen, hiszen Petőfit – akiről ma már tudjuk, hogy hozzávetőleg 160 cm magas és kb. 50 kg súlyú, vékony testalkatú ember volt – élethűen formázta meg. Sőt, amint

Ferenczy Béni szobra Gyulán (a szerző felvételei)

Petőfi szobra és a Városháza épülete

azt a róla készült, ESCHER KÁROLY által restaurált daguerrotípiát is igazolta, arca minden eddig elkészült alkotásnál nagyobb hasonlóságot mutat. A kor hőszellemének azonban ez a deheroizáló, közhelyektől mentes megjelenítés nem felelt meg, ezért a Nemzeti Galéria pincéjébe száműzték az alkotást, ahonnan csak egy 1956 utáni kiállításon került ismét napvilágra. Itt látta meg Gyula város akkori tanácselnöke, aki megszerezte a városnak és 1960. március 15-én fel is avatták a szobor arányaihoz tökéletesen illeszkedő méretű – akkor még Dózsa Györgyről elnevezett –, 1963 óta már a költő nevét viselő téren. [3]

A szobor hányattatásai azonban itt még nem értek véget. A város lakói is zokon vették a lángelkű költő pátoszmentes (értsd: valóságű) ábrázolását, habár GENTHON ISTVÁN művészetkutató véleménye szerint Ferenczy lendületes Petőfi-ábrázolása hitelesen és művészien tükrözi a halandóság és halhatatlanság konfliktusát. Hiába. A szobrot nem csak nem szerették, de meg is rongálták. A költő bal kezében tartott kardot egy éjszaka letörték és a várost átszelő Élővíz-csatornába dobták. Sosem került elő, így újat kellett készíteni. [4]

Mára a város befogadta Petőfi törékeny alkatú mását, lakói minden év március 15-én itt gyűlnek össze ünnepelni és nemzeti színű szalagok, koszorúk sokaságával leróni tiszteletüket előtte.

A szobor gipszmintáját a Magyar Nemzeti Galéria őrzi, az eredeti „gyulai Petőfi” bronz mása a Palazzo dell’Ambrosiana mellett az ecuadori Magyar Kulturális Központ előtt (1973) és Ungváron, a Petőfi téren (1990) is „határozott léptekkel halad” az örökkévalóság felé.

Talán véletlen, de az is lehet, hogy a várostervezők gondos történelmi érzéke tájolta a szobrot a költő életének két szimbóluma közé:

Előtte – mintha épp oda igyekezne – a Városháza, a mindenkori döntéshozók székhelye magasodik, ahol nem egészen pontos, de több forrás által jegyzett emlékek szerint Petőfi Sándor is részt vett, sőt fel is szólalt egy 1849 júliusában tartott védbizottmányi ülésen. Ezt az eseményt örökíti meg a Városháza falán egy emléktábla, rajta a felirat: „A kortársi hagyomány szerint ebben az épületben mondta el utolsó politikai beszédét Petőfi Sándor 1849. júliusában”. [5]

Az említett felszólalás tartalmáról nincsenek hiteles feljegyzések, de történelmi tény, hogy a költő július 18-án elindult, hogy csatlakozzon Bem tábornok csapatához, tehát valóban a gyulai megyeházán mondhatta el utolsó nyilvános beszédét.

A téren álló szobor mögött pedig az a kút csobog, amelyet CZOLL DEMETER fűrt 1893-ban, majd 1927-ben HEJLINGER ANTAL építőmester tervezett hozzá díszes építményt. [6]

Emléktábla a Városháza falán

A díszkút ma is olyan tiszta forrást jelent a város lakóinak, mint Petőfi költészete népének.

Nem csak a gyulai Petőfi-szobor története ennyire zaklatott, hiszen a róla Budapesten, 1882-ben készült első köztéri alkotás is kalandos módon született. Ott nem a méretekkel volt gond, hiszen Izsó MIKLÓS négyméteres bronzszobrot álmódott meg a költőről,

melyet egy öt méter magas szürke gránit talapzatra helyezett volna, kellően magasztos testtartásban, kezében szimbolikus fegyverével, egy papírtekercssel. A tervek megvalósulása előtt azonban a művész meghalt, így az alkotást HUSZÁR ADOLF valósította meg a szoborbizottság által kiválasztott többféle Izsó-terv közül. A költséges szoborra REMÉNYI (született Hoffman) EDE (1828–1898) hegedűművész – a szabadságharc idején GÖRGEY segédtsíztje, majd tábori hegedűse – szervezett gyűjtést, akihez nagyon közel állt Petőfi szabadságvágyó, forradalmi szelleme és költészete. REMÉNYI EDE hangversenyeinek bevételével jelentős támogatást nyújtott a szobor elkészítéséhez, a hosszúra nyúlt adakozás és a felállítás helyszíne körül kialakult viták után végül az 1882. október 15-én felavatott szobor ünnepi eseményén mégsem lehetett ott. A világot addigra már bejárta híres hegedűművész ugyanis 1878-ban az USA-ban telepedett le, Magyarországra már csak 1891-ben jött vissza, ekkor utoljára. Petőfi gondolataival való azonosulásaként gyakran hangoztatta, hogy ő sem „ágyban, párnák közt” akar meghalni. A sors „ajándékként” egy San Franciscó-i koncertjén, hegedülés közben hunyt el. [7]

A költő talán legjobb barátja, ARANY JÁNOS sem lehetett ott Magyarország első Petőfi-szobrának leleplezésénél, mert – bár nagyon készült az avatásra – az ünnepség idején betegen feküdt otthon és pontosan egy héttel később meghalt. [8]

Czoll Demeter és Hejlinger Antal díszkútja

A gyulai vár (a szerző felvétele)

A város ékességei

Haladjunk hát tovább – a város utcáin előre, a történelem idővonalán visszafelé –, hogy elérjük a Kossuth Lajos utcát, ahol érezhetően közeledünk az 1848–49-es forradalom és szabadságharc máig velünk élő emlékeihez. KOSSUTH LAJOS – a Batthyány-kormány pénzügyminisztere, később az Országos Honvédelmi Bizottmány elnöke, majd 1849. április 14-én megválasztott ideiglenes államfője, kormányzó-elnöke – még megérte, hogy 1892-ben, 90. születésnapján Gyula városa róla nevezte el főutcáját. [2]

A napjainkban már hatalmas, árnyas fák alatt ívelő széles utca mentén elhaladunk ADY ENDRE, ALBRECHT DÜRER, BARTÓK BÉLA és JÓZSEF ATTILA kőbe, bronzba tömörített, fehér posztamenseken álló mása mellett – újabb gazdag adalékai a város történetének, hiszen valamennyiük életének része volt Gyula –, de most tovább sétálunk, mert az út végén, ám még mindig a belvárosban, már ott magasodik a falai közt nehéz ostromok emlékét őrző gyulai vár. Ha valami, hát ez valóban maga a történelem. Petőfi ezért a várért jött először, 1842-ben Gyulára. Őt természetesen nem ez a leisztult, megújult, a ma embere számára is befogadható és élvezhető látvány fogadta. Az 1400-as évek elején Maróti János macsói bán által elkezdett, majd

Mátyás király fia, CORVIN JÁNOS által (1482–1504 között) továbbépített, akkor már lakóépületként is funkcionáló hatalmas védvár folyamatosan változott az idők során, és többször gazdát is cserélt. Az 1550-es években királyi vár lett, majd egy évtizeddel később, a török fenyegetettség idején PAOLO MIRANDOLA itáliai hadmérnök tervei alapján készült el a megerősített védvár, melyet KERECSENYI LÁSZLÓ 1566-ban, 63 napi hősiesség után volt kénytelen feladni. A törökök 129 évnyi uralmát követően 1695-ben felszabadult, majd 1700-ban, az aradi vár megépítésével megszűnt végvári szerepe. Funkciója és arculata ismét megváltozott, hiszen a régi várarkokat feltöltötték, a védműveket lerombolták. A második világháború után kezdődött el a tudatos állagmegóvás, helyreállítás hosszú folyamata, melyben a város lakói is aktívan részt vettek. Többek között a város által kibocsátott várfal-sorsjegy vásárlásával (1987) igyekeztek szimbolikusan hozzátenni 1-1 téglát az újjáépítéshez. A munkálatok végül 2005-ben befejeződtek. A ma látható kiállítóterek, börtöncellák, kínzókamrák, látványos fegyverbemutatók, a vár ostromának terepasztalon vetített rekonstrukciója hűen eleveníti meg az egykori várakók életét, különleges bemutatói, kézműves foglalkozásai pedig igazán autentikus hangulatú programokat kí-

nálnak a helyieknek és a távolról érkező látogatóknak.

Mindezt Petőfi nem láthatta, de talán nem is érdekelte volna, hiszen neki a várak a harcokat, a forradalmakat, a szabadságot jelentették.

Művészetek az ódon falak között

Talán nem elfogultság azt állítani, hogy az ország több pontján, így a Kisvárdán 1979, Kőszegen 1982, Esztergomban 1990, Veszprémben 2001 óta működő várszínházak mellett a *Gyulai Várszínház* elsőként említendő (mondhatni „gyulaicum”), ha másért nem, a kronológia okán. Itt ugyanis már 1963-ban megálmodta – és meg is valósította – a különleges történelmi teátrumot MISZLAY ISTVÁN, a békéscsabai Jókai Színház főrendezője. Az első bemutató 1964-ben Victor Hugo *Hernani* című drámája volt. Az évtizedek alatt egymást követő rendezők, művészeti vezetők, igazgatók a történelmi drámák mellett egyre gazdagították a repertoárt, teret adva az irodalom és a zene ezernyi színének. Jó példája ennek a visszatérő programként szereplő jazz, blues, világ- és népzenei, vagy dixieland fesztivál, de

említhetném a 2005 óta megrendezett Shakespeare-Fesztivált, vagy a mindig fergeteges sikert arató Minden Magyarok Néptáncfesztiválját is.

A kezdetekben nyári színháznak indult vállalkozás mára egész évben otthont ad a művészeteknek. A vár történelmi falai között, valamint a mellette fekvő tó vizén felállított színpadon (télen a belvárosi kamarateremben) az elmúlt hatvan év alatt az ország legendás színészei sorra felvonultak, művészetük mellett izgalmas atmoszférát teremtve jelenlétükkel a város utcáin, kávéházaiban. Petőfi is otthon érezte volna magát a társulatban, hiszen tudjuk, mennyire vonzotta a színeszet. Ha személyesen nem is, de több művével azért jelen volt a Gyulai Várszínházban is. Az 1847-ben könyvalakban megjelent *Tigris és hiéna* című művét 1979-ben mutatták be Gyulán [9], ami a korabeli beszámolók szerint nem aratott osztatlan sikert, ahogy egykor Kolozsváron 1889-ben sem [10, 11]. De nem csak ezzel a művével találkozunk a programban, 2018-ban, majd 2022-ben is műsorra tűzték *A helység kalapácsát*, a 2019-es programban pedig a *János vitéz misszió-t*, ezt a különleges, a Nemzeti Színházzal közös kezdeményezést. A költő életének egy egészen

Az Almásy-kastély (a szerző felvétele)

egyedi feldolgozását vitte színpadra BANNER ZOLTÁN (1932–) költő, művészeti író *Petőfi a hídon* című est-jével, melyben a Segesvár-közei fejeiregyházi hídon láttatja utoljára az élő Petőfit. A műsort először Kolozsváron, a 150 éves évfordulón adta elő, majd Svédország, Ausztria és Németország mellett elhozta a Gyulai Várszínházba is.

Így él hát ma is Petőfi Sándor a gyulai vár falai között, amelyért 1842-ben először jött ide.

Utolsó állomás: „Letétetett, bevégeztetett”

Kilépve a Gyulai Vár ódon vaskapuján, a négy és fél évszázaddal ezelőtti török ostrom színhelyén – ma hatalmas üdezöld tér – teljes pompájában néz szembe velünk az Almásy-kastély, amely a Gyulai Várszínházhoz hasonlóan szintén országelső a kastélyok között művészeti vonatkozásban (is), mivel itt már 1746-ban mutattak be színdarabot. Nemzeti operánk megteremtője, himnuszunk zeneszerzője, ERKEL FERENC – aki történetesen Gyulán született – gyakran megfordult a kastélyban, ahol nagyapja kulturális udvarmesterként szervezte a művészeti eseményeket. MUNKÁCSY MIHÁLYT is itt vezette be SZAMOSSY ELEK a festészet világába, hogy aztán elinduljon világhódító művészi

A gyulai vár és környéke (a szerző felvételei)

pályáján. Sőt, uralkodók is jártak a kastélyban: 1807-ben MARIA LUDOVIKA (Napóleon felesége), 1857-ben FERENC JÓZSEF és felesége, a magyarok imádott Sissi-je.

Néha őszintén rácsodálkozom, hogyan fér bele ennyi nagy név, ennyi történelmi érték egy ilyen kicsi „ékszerdobozba”?

A két évszázad alatt formált – a Harruckern-Wenckheim-Almásy családok által szerzett, örökölt, majd épített – kastély azonban kevésbé felemelő, sőt tragikus sorsok emlékét is őrzi. Itt adta át 1849 augusztusában fegyverét az orosz hadsereg tisztjeinek AULICH LAJOS, DAMJANICH JÁNOS, KISS ERNŐ, KNÉZICH KÁROLY, LAHNER GYÖRGY, LEININGEN-WESTERBURG KÁROLY, NAGYSÁNDOR JÓZSEF és TÖRÖK IGNÁC tábornok, valamint LÁZÁR VILMOS ezredes. A város 1989. március 15-én emléktáblával jelölte meg azokat a házakat, ahol szállást adtak a fegyverletételre idehurcolt kilenc főtisztnek. A gyásznap mementója a szintén ekkor készült, 1989. augusztus 22-én felavatott Honvédtiszti Emlékhely, MÁTÉ ISTVÁN (1952–) szobrászművész alkotása.

Az 1849-es szabadságharc után 167 évvel az Almásy-kastély már teljesen megújulva – példa értékű műemlékfelújításáért az ICOMOS- (International Council on Monuments and Sites) díjat kiérdemelve, 2016.

október 7-én, az Aradi Erekllyemúzeum relikviáiból berendezett „Letétele, bevégeztetett” című időszaki kiállítás keretében tárta a látogatók elé az egykori mártírok személyes tárgyait. Damjanich János kardja, Kossuth Lajos lőfegyverrel kiegészített sétatálcája, vagy Knézich Károly legendásan összetört, markolat nélküli szabalyája, harci trombita és hatalmas méretű tábortábor mellett Petőfi Sándor dohányzacskója is kiállításra került. [12] Ennyi, ami megidézhette Őt ebben a társaságban, hiszen a fegyverletételre összegyűlt tábornokokat, ezredeseket, honvédtiszteket megelőzve Ő már korábban, július 31-én elindult a halhatatlanság felé...

Miért gyűjtjük, őrizzük ezeket az ereklyéket, személyes tárgyakat és a hozzájuk fűződő emlékeket? Talán, mert így próbáljuk velük a történelmet – s benne a saját emlékeinket – felfűzni az örökkévalóság végtelen gyöngysorára.

Tények – számokban

Petőfi Sándor huszonhat és fél évet élt, a történelmi Magyarország hozzávetőleg kétszáz városában megfordult hosszabb-rövidebb időre, ezek közül úgy nyolcvanban írt verseket – alkotói korszakának rövid, hat és fél éve alatt nagyjából nyolcszázhatvanat –, magyar költőink között harmadikként jegyzett legnagyobb szókinccsel (igen, internet-vezérelt világunkban már ez is mérhető). Ebben a rangsorban csak jóbarátja, ARANY JÁNOS, valamint atyai mestere, példaképe, VÖRÖSMARTY MIHÁLY előzte meg.

Mai ismereteink szerint ezt biztosan tudjuk. Élete mégis, kétszáz év múltán is csupa talány. Születésétől haláláig – sőt azon túl – számtalan kérdést hagyott hátra az utókornak. Kezdve születési dátumával, mivel két év – 1822–1823 – fordulóján látta meg a napvilágot, de – a kor szokásainak megfelelően – csak napokkal később anyakönyvezték. Születése helyeként is legalább három települést ismerünk, közülük épp az a Kiskőrös a legkevésbé valószínű, ahol mégis emlékházat rendeztek be állítólagos szülőházából. Mellette azonban Szabadszállás és Kiskunfélegyháza is igazoltan szülőttek tekint a költőt. Halála pedig végképp örök homályba vész. Kétszáz év alatt sem sikerült hiteles életrajzát megírni, ezért maradnak a kérdések, a korabeli leiratok és szájhagyományok, a nép ajkán élő legendák. Vannak köztük felemelő, szomorú, illúzióromboló, sőt egyenesen méltatlan történetek. Előbbire kedves példa az Eperjes melletti cemei erdő egy hatalmas bükkfája, melynek törzsén Petőfi neve olvasható. Hitelességét a bevéselt betűk mélységéből alapították meg és vetették egybe azzal a dátummal, amikor a költő 1845-ben ott járt TOMPA MIHÁLYAL. [13]

Ferenczi Béni szobra

Szomorú történetre is bőven akad példa, hiszen a nemzet nagy költője bizony sanyarú körülmények között élte le szűken mért életét. Egy átfagyoskodott tél után, 1844. február 11–18. között Petőfi Sándor gyalog(!) indult útnak Debrecenből Pestre munkát keresni, hogy PÁKK ALBERTnek megadhassa tartozását. A borzalmas idő ellenére egyetlen megmaradt értékét, a kabátját is eladta, hogy útközben ennivalót, szállást tudjon fizetni magának. [14]

Ez a történet ihlette ENDRŐDI SÁNDOR (1850–1920) költőt az alábbi vers megírására, melyet a *Félegyházi Hírlap* a Petőfi-centenárium évében tett közzé. [15]

Petőfi botja

*A szenvedések közt e bot volt
Egyetlen hű barátja tán.
Ezzel járt téli zimankóban
Sötét országutak során.
Nyomorban, kétségbeesésben
Ez volt egyetlen támasza,
Míg a dologtalan heréket
Vérén hizlalta a haza.
Ezzel a bottal rózta utját,
Míg lelkét száz kín tépdélé –
Az elmúlандó földiségből
Az örökkévalók felé.*

Hogy a következő történet mennyire illúzióromboló, vagy méltatlan, azt az Olvasóra bízom.

Az ember természete, hogy csak akkor tudja elengedni kedves halottját, ha méltó módon eltemeti. Talán ez a gondolat motiválta azokat az amatőr, majd a hozzájuk csatlakozó profi kutatókat is, akik a barguzini ásatásoktól remélték, hogy megtalálják a költő földi maradványait és emlékéhez méltó sírban helyezik örök nyugalomra. A nemzetközi méretűre duzzadt kutatások – régészek, orvosok, antropológusok, történészek bevonásával, és persze a mindezt finanszírozó vállalkozó hatalmas kiadásaival – azonban máig nem vezettek megnyugtató végkövetkeztetésre. A szövevényes, hitelesen nem igazolható személyek és szóbeszédek alapján kezdeményezett DNS-kutatások már az Amerikai Egyesült Államokig, sőt Kínáig is eljutottak – úgy tűnik, teljesen indokolatlanul. Az ásatásokról szóló dokumentumfilm számomra ezt igazolta.

Miért ragaszkodunk ennyire tárgyiasult emlékekhez, valaha élők halott porához? Miért zavarjuk meg ismeretlenül bárki örök álmát – és a közvéleményt – a költő földi maradványainak kutatása okán? A csontok kézbevétele, elemzése, vizsgálata mit tesz hozzá ahhoz a Petőfi-képhez, amely bennünk él?

Fontos felidézni és őrizni a hozzá köthető emléket, legendákat, továbbadni az ismereteket, de ami ennél fontosabb, hogy az ünnepi megemlékezésekre készülve folyamatosan csiszolódjon az ünnepeltről alkotott kép, hogy lassan összeálljon a nagy egész. Szerencsés, aki el tudja engedni a kézzel fogható „bizonyítékokat”, szellemi síkon próbálja meg értelmezni, értékelni az emberiség egyetemes kincseit, nagy egyéniségeit és nem kicsinyes, csontokat, DNS-eket boncolgató, már-már megalázó, illúzióromboló és tévutakra vezető vizsgálatoktól remél vélt/vágyott igazságokat.

Petőfi Sándor – feleségével, SZENDREI JÚLIÁVAL és kisfiukkal, az akkor éppen héthónapos ZOLTÁNKÁVAL – 1849. júliusában ORLAI PETRICS SOMA szüleinek békeességét, oltalmat nyújtó mezőberényi házában próbált nyugalmat találni politikából való kiábrándultsága, szülei elvesztése miatti szomorúsága, az ellene kiadott körözés és a több irányból fenyegető harci események közben. Tervezte, hogy Gyulára is újra el látogat költő, politikus barátaihoz, de erre már nem került sor. Július 17-én Aradra indult volna, hogy Damjanich tábornokkal találkozzon, de egy – később fátumnak hitt – baleset (bérelt kocsijának rúdját a megvadult lovak összetörték) maradásra kényszerítette. Másnapra a kocsit megjavították, épp indulni készültek. Ekkor érkezett meg váratlanul EGRESSY GÁBOR, Petőfi színész barátja és KISS SÁNDOR ezredes Bem tábornok Petőfit Erdélybe hívó üzenetével. Ezért indult végül a bőrös ekhós kocsival Petőfivel Arad he-

lyett Várad felé, átkelve a Kettős-Körös deszkekompján, hogy elhagyja a szeretett alföldi vidéket – és a földi létet. Az egykori körösi rév helyét ma emlékmű őrzi [16]:

Itt volt a régi rév, ahol
1849. július 18-án
PETŐFI SÁNDOR
átkelt a Körösön,
hogy Bem tábornok
erdélyi seregéhez
csatlakozzék.
„EKKOR HAGYTA EL KÖLTŐNK ÖRÖKRE
ÁBRÁNDJAINAK HAZÁJÁT, AZ ÁLTALA
SOKSZOR MEGÉNEKELT ALFÖLDET...”
(Orlai)

Az 1848/49-es korszak egyik legnagyobb hazai szakértője, DR. HERMANN RÓBERT történész szerint Petőfi Sándor 1849. július 31-én késő délután a mellkasán ért kardszúrás által vesztette életét. Teste az ott elesett többszáz honvédtársával együtt tömegsírba kerülhetett. [17]

„Ott essem el én,
A harc mezején,
Ott folyjon az ifjú vér ki szivemből,
S ha ajkam örömteli végszava zendül,
Hadd nyelje el azt az acéli zörej,
A trombita hangja, az ágyudörej,
S holttestemen át
Fújó paripák
Száguldjanak a kivívott diadalra,
S ott hagyjanak engemet összetiporva.”

(Egy gondolat bánt engemet)

Sic fata tulere. Így volt a sors könyvében – és a költő versében – megírva.

P.S. – azaz utószó: Miért, hogy minden nép, minden ország, minden város megrögzötten kutatja és féltve őrzi a hozzá fűződő legendákat? Minél kisebb közös-

ség, annál inkább. Hírnevet, turistacsalogatót, gazdasági, vagy egyéb hasznot lát benne? Remélem, nem! Az emléktáblákkal jelölt épületek, a szobrok, a nagy egyéniségek nevét viselő utcák, terek által ugyanis meglevenedik a történelem – mindannyiunk közös múltja, örömök és bánatok törékeny gyöngysora. Vigyázzunk rá!

„A bánat? egy nagy oceán.
S az öröm?
Az oceán kis gyöngye. Talán,
Mire fölhozom, össze is töröm.”

(**P.S.** – azaz Petőfi Sándor)

Források:

- [1] Bm Népújság 1989. július 4.: 6. p.
- [2] Czeglédi Imre: Gyula város utcanevei 1851–2005. Gyula, 2008.
- [3] Bánóczi Zsuzsa: A milánói Petőfi-szobrok történetéhez. In: Ars Hungarica. 2000;28(1): 169–190. p.
- [4] <https://www.visitgyula.com/hu/cikk/mindenki-sanyikaja>
- [5] Árpási Zoltán: História napról napra. 365+1 történet Gyuláról. Gyula, 2021. Magánkiadás.
- [6] <http://parkhotelgyula.hu/muemlekek>
- [7] <https://papageno.hu/blogok/kataliszt/2020/03/a-petofi-szobor-amit-egy-hegedumuvesznek-koszonhetunk/>
- [8] Dr. Reisinger János: Ki nekünk Arany János. <https://www.youtube.com/watch?v=KgR-C2Q7col&t=3786s>
- [9] Film Színház Muzsika 1979. 2.: 6.p.
- [10] Szekrényesy Júlia: Petőfi tigrise. In: Élet és Irodalom, 1979. augusztus 18.: 13. p.
- [11] Sándor L. István: „Vérrel írt táncrenddel”. Petőfi Sándor: Tigris és hiéna – Móricz Zsigmond Színház, Nyíregyháza. In: Szabolcs-Szatmári Szemle 2013.: 3–4. p.
- [12] Békés Megyei Népújság 2016. szeptember 27.: 4. p.
- [13] Hazánk, 1899. november 22.: 5. p.
- [14] Berényi Anna: Petőfi Sándor. Bp. Scholar Kiadó Kft., 2022.
- [15] Félegyházi Hírlap 1923. február 11.: 2. p.
- [16] Mezőberény története. Monográfia. Szerk. Szabó Ferenc. Mezőberény Nagyközség Tanácsának kiadása, 1973. 81–86. p.
- [17] Történelmi cikkek. Harmat Árpád Péter <http://tortenelemcikkek.hu/node/528>